

چالش ها و مشکلات شکل های صنعتی در توسعه صادرات صنعتی

دکتر امیررضا سوری، عضو هیات علمی موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی

دنیای اقتصاد

فضای نوین، پیچیده و به هم پیوسته اقتصاد جهانی، کشورها را ناگزیر از رصد و پایش، برنامه ریزی، سیاست گذاری و به کارگیری مجموعه اقداماتی منسجم و پیشگیرانه جهت حفظ و ارتقای پویایی نظام اقتصادی کرده است. تحولات، اختلالات و تکانه های خارجی و تحولات داخلی همگی از نمونه موضوعاتی هستند که نیازمند آسیب شناسی و تحلیل آثار آن بر اقتصاد کلان و زیربخش های اقتصادی مربوطه می باشند. تحلیل و ارزیابی موضوعات مورد اشاره در برخی از زیربخش های اقتصادی نظیر بخش صنعت، معدن و تجارت به دلیل سهم نسبتاً بالا در تولید ناخالص داخلی و اشتغال کل و دارا بودن ارتباطات پسین و پیشین گسترده از اهمیت استراتژیک بالاتری برخوردار است. در این راستا موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی در قالب طرح «چشم انداز اقتصاد ایران» اقدام به رصد و پایش چالش ها و مشکلات شکل های صنعتی در توسعه صادرات صنعتی کرده است که در ادامه به تشریح نتایج آن می پردازیم.

بررسی وضع موجود اقتصاد ایران با تاکید بر بخش صنعت، معدن و تجارت از طریق بررسی روند شاخص های عملکردی نشان داد که طی یک دهه اخیر صادرات صنعتی و صادرات صنعتی با فناوری بالا بطور متوسط سالانه به ترتیب $18/9$ و $16/7$ درصد رشد داشته اند و متوسط سهم صادرات صنعتی از صادرات غیرنفتی $79/6$ درصد، متوسط سهم صادرات صنعتی از کل صادرات $16/2$ درصد و متوسط سهم صادرات صنعتی با فناوری بالا از کل صادرات صنعتی نیز $1/2$ درصد بوده است. سهم بالایی از صادرات صنعتی محدود به تعداد کمی رشته فعالیت مانند «پتروشیمی و شیمیایی»، «آهن و فولاد»، «معدنی» و «منسوجات» بوده است که بیانگر عدم تنوع در تولیدات صادرات محور می باشد.

از طرفی طی یک دهه اخیر، کل واردات و واردات صنعتی بطور متوسط سالانه به ترتیب $8/1$ و $8/7$ درصد رشد داشته و متوسط سهم واردات صنعتی از کل واردات معادل $83/2$ درصد بوده است. هم چنین متوسط نسبت صادرات صنعتی به واردات صنعتی در یک دهه اخیر 30 درصد است که نشانگر تراز بازرگانی منفی بخش صنعت است. متوسط تراز بازرگانی بخش صنعت نیز طی دوره مذکور $4/1$ - میلیارد دلار است که نشان می دهد واردات صنعتی به طور متوسط سالانه $4/1$ میلیارد دلار بیشتر از صادرات صنعتی بوده است. ضمن اینکه نتایج نظرسنجی موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی

از ۳۴ صاحب‌نظر اقتصادی در خصوص وضعیت صادرات و واردات صنعتی در سال ۱۳۹۵ نشان داد که نسبت صادرات صنعتی به واردات صنعتی در سال ۱۳۹۵ به ۶۴ درصد افزایش می‌یابد که نشانگر تراز بازرگانی منفی ولی رو به بهبود این متغیر در مقایسه با سال‌های تحریم است.

از طرفی نتایج حاصل از پایش ۱۲۰ تشکل صنعتی توسط موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی نشان می‌دهد شکل‌گیری دور باطل بین افزایش هزینه‌های تولید (کاهش قدرت رقابت پذیری) و افزایش نیاز به منابع مالی (کمبود نقدینگی) در بنگاه‌ها مهم‌ترین چالش سال‌های اخیر تشکل‌های صنعتی در جهت توسعه تولید و صادرات بوده است. ضمن اینکه تشکل‌ها مهم‌ترین چالش‌های خود در سال ۱۳۹۵ را به ترتیب بی‌ثباتی در قیمت مواد اولیه، کمبود نقدینگی، بالا بودن نرخ ارز و نرخ بالای سود بانکی بر شمردند و مهم‌ترین تحولاتی که انتظار دارند در جهت بهبود وضعیت آنها در سال ۱۳۹۵ صورت گیرد تامین منابع مالی مورد نیاز بنگاه‌های تولیدی با قیمت مناسب، تسهیل قوانین گمرکی در جهت واردات مواد اولیه و صادرات محصول، رفع کامل تحریم‌ها و گشایش در تبادلات مالی بین‌المللی، ثبات قیمت مواد اولیه و بهبود شرایط کسب و کار است.

اکثریت تشکل‌ها با توجه به فضای کنونی اقتصاد معتقد به کاهش نرخ سود تسهیلات به دلیل کاهش نرخ تورم می‌باشند حتی اگر این امر منجر به کاهش دسترسی آنها به منابع مالی شود همچنین آنها ترجیح می‌دهند نرخ ارز متناسب با تورم داخلی افزایش یابد تا اینکه به یکباره نوسانات بی‌هدف آن مانع عملیات جاری آنها شود.

مجموع عوامل فوق‌نشانگر تاثیرپذیری بالای فعالان حوزه صنعت از تحولات و سیاست‌های کلان اقتصادی است. به بیان دیگر وجود شرایط با ثبات در فضای اقتصاد کلان از جمله ثبات در بازار ارز و پشتیبانی سیاست‌های پولی، مالی و ارزی از حوزه تولید به‌عنوان پیش‌شرط اساسی برای ایجاد تحرک و رشد در زیربخش‌های اقتصادی و بهبود تولید و صادرات محسوب می‌شود.